

Jerzy RYDZ

Realizacja polityki bezpieczeństwa narodowego przez Straż Graniczną w Strzeżonych Ośrodkach dla Cudzoziemców

Streszczenie

Bezpieczeństwo jest ważnym elementem funkcjonowania zarówno jednostki, jak i całego społeczeństwa. Państwo poprzez swoje liczne instytucje ma obowiązek zapewniania każdemu obywatelowi ochrony. Wiąże się to z zabezpieczeniem jego elementarnych praw, ale także z obowiązkiem egzekwowania powinności. Przebywający na terytorium Rzeczypospolitej Polski obywatele, ale także cudzoziemcy, muszą respektować obowiązujące przepisy. Realizując politykę bezpieczeństwa narodowego, Straż Graniczna wypełnia swoje ustawowo nałożone obowiązki, pełniąc służbę w przejściach granicznych, na szlakach drogowych, lotniskach, a także w Strzeżonych Ośrodkach dla Cudzoziemców.

Obcokrajowcy chcący przebywać w Polsce muszą spełniać wymogi określonych procedur. Niedostosowanie się do obowiązujących przepisów skutkuje zatrzymaniem i umieszczeniem w ośrodkach dla cudzoziemców. Ustawa o cudzoziemcach (Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach – Dz.U. 2013, poz. 1650 z późn. zm.) przewiduje możliwość zatrzymania cudzoziemca, wobec którego zachodzą okoliczności uzasadniające wydanie decyzji o wydaleniu albo który uchyla się od wykonania obowiązków określonych w decyzji o wydaleniu. Natomiast Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcowi ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej – Dz.U. 2003, nr 128, poz. 1176 z późn. zm.) znacznie ogranicza prawne możliwości zatrzymania osoby składającej wniosek o ochronę lub ją obejmujące.

Słowa kluczowe: Straż Graniczna, Strzeżone Ośrodki dla Cudzoziemców, Nadbużański Oddział Straży Granicznej, bezpieczeństwo narodowe, cudzoziemcy, uchodźcy.

Wstęp

Straż Graniczna jako stały element w architekturze bezpieczeństwa narodowego towarzyszyła Polakom od pierwszych dni odzyskania niepodległości. Nie była to – z oczywistych względów – formacja nawet zbliżona kształtem do

obecnie funkcjonującej. Jednakże możemy mówić, iż służba graniczna kształtowała się już od początków istnienia odrodzonego państwa polskiego.

Pierwsze prace nad powołaniem formacji przeznaczonej do ochrony granic rozpoczęto w październiku 1918 r. w Ministerstwie Aprowizacji. Zorganizowana formacja pod nazwą Straż Gospodarczo-Wojskowa miała na celu między innymi zapobieganie nielegalnemu wywozowi artykułów żywnościowych, walkę ze spekulacją, lichwą i wyzyskiem. 18 grudnia 1918 r. Naczelnik Państwa Józef Piłsudski, podpisując tymczasowy dekret utworzył Straż Graniczną – pierwszą formację graniczną II Rzeczypospolitej o charakterze półwojskowym, gwarantującą zabezpieczenie ekonomiczne i polityczno-militarne interesów kraju¹.

Wraz ze zmieniającą się sytuacją zarówno na arenie międzynarodowej, jak i wewnątrz kraju, struktury, zadania a nawet charakter służby ulegał zmianom. Formacja swojego obecnego kształtu zaczęła nabierać po roku 1991.

Straż Graniczna została powołana do życia Ustawą o Straży Granicznej² z dnia 12 października 1990 r., a jej funkcjonowanie rozpoczęło się 16 maja 1991 roku wraz z rozformowaniem Wojsk Ochrony Pogranicza.

Funkcjonariusze Straży Granicznej realizują zadania, wypełniając swoje ustawowo nałożone uprawnienia w przejściach granicznych, na szlakach drogowych, lotniskach, ale także w Strzeżonych Ośrodkach dla Cudzoziemców. Funkcjonując w przestrzeni państwowej, SG wpływa na kształt polityki bezpieczeństwa, nie tylko narodowego. Poprzez działania na granicach zewnętrznych Unii Europejskiej, ale także poprzez udział w misjach międzynarodowych w czasach kryzysu migracyjnego, swoim czynnym postępowaniem zapewnia stabilną płaszczyznę dla dalszych aktywności. Angażując się w działania innych służb imigracyjnych poza terenem naszego kraju, ale także poprzez realizację umów międzynarodowych wewnątrz państwa, rzutuje na wjazd, pobyt, pracę, a także zamieszkanie cudzoziemców w Polsce.

Według danych Amnesty International obecnie ponad 2,1 mln osób – 0,3% populacji na świecie – to uchodźcy, osoby, które zostały zmuszone do opuszczenia swojego kraju z powodu konfliktów zbrojnych, poważnych naruszeń praw człowieka oraz prześladowań na tle religijnym. Ryzykują życie, aby otrzymać ochronę międzynarodową³.

Szef Urzędu ds. Cudzoziemców przyznał w 2017 roku status uchodźcy 150 cudzoziemcom, w tym m.in. 17 Syryjczykom, 56 Ukraińcom, 14 obywatelom Federacji Rosyjskiej (narodowości czeczeńskiej) i 13 osobom pochodzącym z Iranu. Dla porównania, rok wcześniej tą formą ochrony objęto 108 osób (40 obywateli Syrii, 16 cudzoziemców z Ukrainy, 10 obywateli Federacji Rosyjskiej, 20 osób pochodzących z Turkmenistanu i 6 cudzoziemców z Tadżykista-

¹ www.strazgraniczna.pl [dostęp: 14.12.2018].

² Ustawa z dnia 12 października 1990 r. o Straży Granicznej (Dz.U. z 1990, nr 78, poz. 462 z późn. zm.).

³ <https://amnesty.org/pl/> [dostęp: 25.10.2018].

nu). To oznacza, że liczba osób, którym nadano status uchodźcy w roku 2017 wzrosła o 39% w porównaniu do roku 2016 – dane pochodzą z raportów Urzędu ds. Cudzoziemców⁴.

Od początku 2018 roku przyjęliśmy 3009 imigrantów z takich krajów, jak: Afganistan, Algieria, Irak, Iran, Maroko, Tunezja, Turcja, Egipt, Bangladesz, Syria, Libia. Większość dostała zezwolenie tylko na pobyt czasowy, jednak spośród przedstawicieli tych krajów, 163 imigrantów dostało pobyt stały w ciągu ostatnich 4 miesięcy. Najwięcej pozytywnych wniosków imigrantom wydaje wojewoda mazowiecki⁵.

Głównymi szlakami migracyjnymi według raportu AGENCJI FRONTEX I EUROPOLU są⁶: (dane na 28.09.2018 r.)

- szlak prowadzący z Turcji do państw członkowskich Unii Europejskiej – tym szlakiem we wrześniu 2018 r. nielegalnie przedostało się ponad 1225 osób. Od początku 2018 r. liczba migrantów przybywających z Turcji do UE wyniosła 38 687, w tym 36 423 przybyłych do Grecji (12 147 drogą lądową), 1954 do Włoch, 239 do Bułgarii, 71 na Cypr (drogą morską). W porównaniu do analogicznego okresu 2017 r. odnotowano wzrost o 43%.
- szlak centralno-śródziemnomorski. Szlakiem tym przybyło od początku 2018 r. do końca września 2018 r. 21 024, co stanowi spadek o 80%, w porównaniu do analogicznego okresu 2017 r.;
- szlak zachodnio-śródziemnomorski. Szlakiem tym od początku 2018 r. do końca września 2018 r. przybyło 40 310 osób, co stanowi wzrost o 142% w porównaniu z analogicznym okresem 2017 r.

Z informacji, jakie posiada Agencja FRONTEX wynika, iż ostatnio wzrosła wymiana informacji pomiędzy migrantami na temat szlaku przez Ukrainę oraz Białoruś, Litwę i Polskę do Niemiec.

Po złożeniu przez Polskę akcesu wstąpienia do grupy/strefy Schengen otrzymaliśmy do spełnienia pewne warunki przygotowania się do członkostwa. Było to również przyjęcie obowiązków w zakresie organizacji pobytu cudzoziemców i zapewnienia im określonych warunków zgodnych z międzynarodowymi normami. W ramach realizacji wymogów miały powstać dla nich m.in. nowe ośrodki. Zaplanowano je przy zewnętrznych granicach Unii Europejskiej, w tym przy granicach polsko-rosyjskiej, polsko-białoruskiej i polsko-ukraińskiej.

W momencie powołania pierwszego Strzeżonego Ośrodka dla Cudzoziemców w Lesznowoli, kwestie postępowania z cudzoziemcami przymusowo umieszczonymi w zamknięciu spowodowały nasilające się zainteresowanie publiczne, wzbudzały emocje wśród organizacji non profit, ale także wprawiały w zakłopotanie czołowych przedstawicieli rządu. Strzeżony Ośrodek w Lesz-

⁴ <https://udsc.gov.pl/statystyki> [dostęp: 25.10.2018].

⁵ <https://migracje.gov.pl> [dostęp: 25.10.2018].

⁶ <https://frontex.europa.eu/> [dostęp: 28.10.2018].

nowoli powstał na mocy zarządzenia Nr 45 MSWiA z dnia 4 kwietnia 1996 r. i początkowo znajdował się w strukturach Policji⁷.

W ramach struktury organizacyjnej Straży Granicznej wskazać należy strzeżone ośrodki dla cudzoziemców⁸, będące komórkami organizacyjnymi pięciu Komend Oddziałów Straży Granicznej oraz jednej Placówki Straży Granicznej. Zostały one utworzone przez ministra spraw wewnętrznych i administracji, na podstawie art. 109 ust. 2 ustawy o cudzoziemcach z 13 czerwca 2003 r. Ośrodkami tymi są:

1. Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Lesznowoli, będący komórką organizacyjną Nadwiślańskiego Oddziału Straży Granicznej⁹;
2. Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Kętrzynie, będący komórką organizacyjną Komendy Warmińsko-Mazurskiego Oddziału Straży Granicznej¹⁰;
3. Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Białymstoku będący komórką organizacyjną Komendy Podlaskiego Oddziału Straży Granicznej¹¹;
4. Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Białej Podlaskiej, będący komórką organizacyjną Placówki Straży Granicznej w Białej Podlaskiej¹² (Nadbużański Oddział SG);
5. Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Przemyślu, będący komórką organizacyjną Komendy Bieszczadzkiego Oddziału Straży Granicznej¹³;
6. Strzeżony Ośrodek dla Cudzoziemców w Krośnie Odrzańskim, będący komórką organizacyjną Nadodrzańskiego Oddziału Straży Granicznej¹⁴.

W Polsce cudzoziemcy starający się o nadanie statusu uchodźcy mogą przebywać w ośrodkach otwartych lub zamkniętych (ośrodki strzeżone). W ośrod-

⁷ D.P. Burdyło, *Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej im. Gen. Bryg. Stefana Paślowskiego w Kętrzynie*, [w:] *Straż Graniczna w dwudziestolecie (materiały poseminaryjne)*, t. 1, Koszalin, 19–20.05.2011 r., s. 58.

⁸ Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 lipca 2018 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie strzeżonych ośrodków i aresztów dla cudzoziemców Dz.U. 2018, poz. 1576.

⁹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 marca 2015 r. w sprawie strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Lesznowoli Dz.U. 2015, poz. 495.

¹⁰ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 lutego 2015 r. w sprawie strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Kętrzynie Dz.U. 2015, poz. 287.

¹¹ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 lutego 2015 r. w sprawie strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Białymstoku Dz.U. 2015, poz. 286.

¹² Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 lutego 2015 r. w sprawie strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Białej Podlaskiej Dz.U. 2015, poz. 285.

¹³ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 września 2007 r. w sprawie utworzenia strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Przemyślu Dz.U. 2007, nr 181 poz. 1296.

¹⁴ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 czerwca 2009 r. w sprawie strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Krośnie Odrzańskim Dz.U. 2009, nr 104 poz. 867.

kach strzeżonych umieszcza się najczęściej osoby, które przekraczają granicę Rzeczypospolitej Polskiej w sposób niezgodny z prawem lub przebywają na terytorium Polski nielegalnie. Umieszczenie cudzoziemca w ośrodku strzeżonym lub w areszcie następuje na mocy postanowienia sądu. Czas zatrzymania nie może przekroczyć 48 godzin. Jeżeli jednak doprowadzenie lub przyjęcie cudzoziemca do ośrodka nie jest możliwe, to do czasu usunięcia przeszkody uniemożliwiającej jego pobyt w wyznaczonym ośrodku, może on przebywać w wydzielonym pomieszczeniu Straży Granicznej lub Policji przeznaczonym dla osób zatrzymanych. Wówczas zastosowanie mają przepisy odpowiednio o pobycie w ośrodku strzeżonym lub o pobycie w areszcie.

Ustawa o cudzoziemcach¹⁵ przewiduje prawo zatrzymania cudzoziemca, wobec którego zachodzą okoliczności uzasadniające wydanie decyzji o wydaleniu albo który uchyla się od wykonania obowiązków określonych w decyzji o wydaleniu. Natomiast Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej¹⁶ znacznie ogranicza prawną możliwość zatrzymania osoby składającej wniosek o ochronę lub ją obejmujący.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa zatrzymanego cudzoziemca zwalnia się¹⁷:

- jeżeli w ciągu 48 godzin od chwili zatrzymania nie został przekazany do dyspozycji sądu wraz z wnioskiem o umieszczenie w strzeżonym ośrodku albo o zastosowanie aresztu w celu wydalenia;
- jeżeli w ciągu 24 godzin od chwili przekazania do dyspozycji sądu nie dostarczono mu postanowienia o umieszczeniu w strzeżonym ośrodku albo zastosowaniu aresztu w celu wydalenia;
- na polecenie sądu;
- jeżeli ustanie przyczyna zatrzymania.

Przesłankami do umieszczenia cudzoziemca w strzeżonym ośrodku są¹⁸:

- istnienie ryzyka ucieczki przez cudzoziemca, wobec którego prowadzone jest postępowanie o wydalenie;
- wydanie decyzji zawierającej orzeczenie o wydaleniu cudzoziemca bez orzekania o terminie opuszczenia terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- nieopuszczenie terytorium Rzeczypospolitej Polskiej w terminie określonym w decyzji zawierającej orzeczenie o wydaleniu;
- przekroczenie lub usiłowanie przekroczenia granicy nielegalnie.

Umieszczenie cudzoziemca następuje po wcześniejszej analizie wolnych miejsc w bazie Ośrodków SG. Praktykowane jest, aby w miarę możliwości i dostępności miejsc w ośrodkach umieszczane były wspólnie osoby z tych samych

¹⁵ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach (Dz.U.2017.0.2206 z późn. zm.).

¹⁶ Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r. o udzielaniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej (Dz.U. 2003, nr 128 poz. 1176 z późn. zm.).

¹⁷ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, art. 394.

¹⁸ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, art. 398a.

państw, regionów, wyznających tą samą religię. Od momentu wejścia/wjazdu cudzoziemców na teren strzeżonego ośrodka odpowiedzialność za nich, do czasu zakończenia procedury przekazania cudzoziemców, ponoszą konwojenci. Funkcjonariusz realizujący przyjęcie posiada przy sobie wcześniej zweryfikowane dokumenty, umożliwia to wjazd pojazdu na teren ośrodka. Następnie konwojenci wprowadzają cudzoziemców do budynku, gdzie pod nadzorem, w wyznaczonym miejscu oczekują na przyjęcie¹⁹.

Cudzoziemca umieszczonego w ośrodku strzeżonym niezwłocznie poddaje się badaniom lekarskim oraz w miarę potrzeby zabiegom sanitarnym – przeprowadzany jest wywiad lekarski odnośnie do chorób, preferencji żywieniowych lub wcześniej prowadzonych odwyków np. narkotykowych²⁰.

Mając na uwadze dość trudną sytuację życiową, w której znalazł się cudzoziemiec, wskazanym byłoby dokładne wyjaśnienie cudzoziemcowi, gdzie się znajduje, z jakiej przyczyny znalazł się w zamkniętym ośrodku, kto podjął decyzję o jego umieszczeniu w ośrodku, a także wytłumaczenie cudzoziemcowi, że personel ośrodka nie jest upoważniony do zmiany decyzji o przebywaniu cudzoziemca w takim miejscu – co wpływa na złagodzenie napięcia związanego z przebywaniem w detencji. Osadzony dostaje w swoim języku lub języku zrozumiałym dla niego prawa i obowiązki obowiązujące w ośrodku, z którymi się zapoznaje²¹.

Dodatkowo pouczenie obcokrajowców o konieczności respektowania praw, zwyczajów, przekonań oraz wierzeń współumieszczonych, o potrzebie zgłaszania wszelkich spraw spornych personelowi ośrodka może mieć wymiar prewencyjny i zapobiec sytuacjom konfliktowym wśród cudzoziemców²².

Przygotowanie zespołu odpowiadającego za wyżywienie cudzoziemców – przekazanych do strzeżonego ośrodka – powinno odbywać się na etapie rezerwacji miejsca w ośrodku przez jednostkę zatrzymującą. Osoba odpowiedzialna za dokonanie rezerwacji zobligowana jest do zebrania szczegółowego wywiadu w przedmiocie żywienia cudzoziemca w zakresie: ewentualnych chorób stwierdzonych przez lekarza, indywidualnych zleceń lekarskich, ciąży, daty urodzenia w przypadku dzieci do 18 roku życia, dotychczasowego żywienia dziecka ze szczególnym uwzględnieniem grup wiekowych np. 0–1, 1–4²³.

Należy zaznaczyć, że uwzględnienie preferencji religijnych i kulturowych cudzoziemców przebywających w ośrodku w zakresie wyżywienia jest istotnym elementem łagodzącym dolegliwości związane z detencją.

¹⁹ <https://udsc.gov.pl/> [dostęp: 28.10.2018].

²⁰ Art. 113 ustawy o cudzoziemcach określa, że każdy cudzoziemiec przyjęty do SODC poddany jest badaniu lekarskiemu, jednakże nie określono postępowania na wypadek nieudzielenia przez cudzoziemca zgody na ich wykonanie a także na leczenie wykrytych chorób.

²¹ www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/10/WP_55_113_2.pdf [dostęp: 28.10.2018].

²² *Ibidem*.

²³ www.hfhr.pl/wp-content/.../HFPC_SIP_Migracja_to_nie_zbrodnia_grudzien_2012.pdf. [dostęp: 28.10.2018].

Wydawanie posiłków w okresie trwania postu ramadan, odbywa się na podstawie prośby cudzoziemca skierowanej do kierownika ośrodka. Cudzoziemcy z uwagi na bezpieczeństwo żywienia są zapoznawani z instrukcją określającą zasady przechowywania i spożywania posiłków pobranych w okresie trwania postu (od początku działalności ośrodków w Polsce nie odnotowano przypadków zatruciu związanych z przygotowywanymi posiłkami)²⁴.

Służbę w ośrodku pełnią przeszkoleni funkcjonariusze SG zgodnie z ustalonym zakresem obowiązków. Wyznaczając funkcjonariuszy do pełnienia służby na poszczególnych stanowiskach, uwzględnia się ich cechy psychofizyczne oraz przygotowanie i doświadczenie zawodowe. Służba w ośrodku na poszczególnych oddziałach mieszkalnych odbywa się w sposób ciągły, zapewniający nieprzerwany jej tok w przyjętym systemie zmianowym. Funkcjonariusze pełnią służbę w co najmniej dwuosobowych zespołach, po jednym zespole na oddział mieszkalny. W skład zespołu wchodzi co najmniej jeden funkcjonariusz tej samej płci, co osoby osadzone. Funkcjonariusze pełnią służbę w umundurowaniu polowym i są nieuzbrojeni w broń palną. Funkcjonariusze pełniący służbę w pomieszczeniach ośrodka w bezpośrednim nadzorze nad osadzonymi wyposażeni są w kajdanki, ręczne miotacze gazu, radiotelefony nasobne, karty dostępowe o określonym indywidualnie poziomie dostępu. Obowiązani są oni stale, nieprzerwanie przebywać na poszczególnych oddziałach mieszkalnych za wyjątkiem przypadków przewidzianych w porządku wewnętrznym ośrodka. Do nadzoru wykorzystywany jest system monitoringu CCTV z możliwością rejestracji obrazu występujący na korytarzach przejściowych, placu spacerowym, stołówce. Monitoring nie występuje w salach mieszkalnych, salach kultu religijnego, łazienkach i toaletach.

Każdy cudzoziemiec podczas pobytu w ośrodku ma prawo otrzymywać paczki oraz prowadzić korespondencję. Cudzoziemiec przebywający w strzeżonym ośrodku, który posiada własne środki pieniężne, może dokonywać zakupów artykułów żywnościowych i innych artykułów. Sposób realizacji polega na zbieraniu listy zakupów przez funkcjonariuszy zajmujących się depozytem pieniężnym i przejazdem do sklepów w celu zrobienia zakupów. Osadzeni nieposiadający własnych środków finansowych mogą liczyć na pomoc materialną, a dokładnie na dary w postaci ubrań zimowych, np. obuwia, kurtek itp. od organizacji pozarządowych, np. Caritas.

Spaceruje odbywają się codziennie, pod nadzorem funkcjonariuszy, na terenie placu rekreacyjno-sportowego. Czas trwania spaceru uwarunkowany jest porą roku oraz panującymi warunkami atmosferycznymi. W trakcie spaceru cudzoziemcy mają prawo uczestniczyć w grach zespołowych, pod warunkiem nienaruszania zasad bezpieczeństwa i porządku w ośrodku. W przypadku naruszenia zasad odbywania spaceru może on być przerwany. W szczególnych przypad-

---

²⁴ Ibidem.

kach związanych z koniecznością zachowania bezpieczeństwa i porządku w ośrodku, spacer może zostać przeprowadzony w odrębnych grupach²⁵.

Zgodę na widzenie cudzoziemcowi wydaje kierownik ośrodka na jego wniosek lub na wniosek osoby odwiedzającej. Zgoda nie jest wymagana w przypadku odbywania widzenia przez cudzoziemca z organami państwowymi, przedstawicielami dyplomatycznymi państwa cudzoziemca, organizacjami pozarządowymi lub organizacjami międzynarodowymi zajmującymi się udzielaniem pomocy prawnej obcokrajowcom.

Cudzoziemcy przebywający na poszczególnych oddziałach mieszkalnych strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców mają dostęp do zajęć kulturalnych oraz sportowych. Zajęcia kulturalno-sportowe organizowane są przez funkcjonariuszy i pracowników dydaktycznych w czasie określonym w porządku dnia dla cudzoziemców, np. zawody w wyciskaniu sztangi, gry zręcznościowe²⁶.

Cudzoziemiec, który jest umieszczony w strzeżonym ośrodku lub przebywa w areszcie w celu wydalenia, ma prawo do posiadania przedmiotów kultu religijnego, wykonywania praktyk religijnych i korzystania z usług religijnych oraz słuchania lub oglądania w pomieszczeniach mieszkalnych nabożeństw transmitowanych przez środki masowego przekazu, w sposób niezakłócający ustalonego porządku, pobytu w ośrodku lub w areszcie. Dla dzieci organizowane są lekcje prowadzone najczęściej przez nauczycieli szkół podstawowych, z którymi SG ma podpisane umowy o współpracy. Lekcje prowadzone są z języka polskiego, matematyki, historii. Cudzoziemcy mają dostęp do biblioteki, gdzie znajdują się książki, prasa, gry itp., w językach osób osadzonych, tj. (najczęściej): rosyjskim, ukraińskim, gruzińskim, wietnamskim, angielskim, arabskim, francuskim. Istnieją sale edukacyjne dla dzieci najmłodszych, sale multimedialne ze stanowiskami komputerowymi z dostępem do Internetu, świetlice, sale kinowe, telewizyjne oraz siłownie, sale do gry w tenisa stołowego i bilard. Plac spacerowy podzielony jest na plac zabaw dla dzieci najmłodszych, ze zjeżdżalnikami, piaskownicami itp., boisko do gry w piłkę nożną ze sztuczna nawierzchnią, boisko do gry w piłkę siatkową plażową, miejsca do spacerowania²⁷.

Osoba umieszczona ma prawo korzystać na własny koszt z aparatu telefonicznego zainstalowanego na oddziale mieszkalnym. Rozmowy mogą odbywać się w godzinach 6.00–22.00, a w dni świąteczne od godz. 7.00. W przypadku wykonywania połączeń do innych stref czasowych możliwe są odstępstwa za zgodą funkcjonariusza pełniącego służbę na danym oddziale²⁸.

²⁵ <https://www.rpo.gov.pl/.../Wyciag%20-%20SOC%20Biala%20Podlaska%202018.pdf> [dostęp: 25.11.2018].

²⁶ Ibidem.

²⁷ Ibidem.

²⁸ www.hfhr.pl/wp-content/.../HFPC_SIP_Migracja_to_nie_zbrodnia_grudzien_2012.pdf. [dostęp: 28.10.2018].

W uzasadnionych przypadkach, na wniosek cudzoziemca, może on odbywać rozmowę nieodpłatnie na koszt strzeżonego ośrodka. Czas rozmowy, co do zasady, nie może przekraczać 5 minut.

Różnorodność kulturowa cudzoziemców skupionych w jednym miejscu, w jednym pokoju, może wywołać konflikty. Aby im zapobiec trzeba dokładnie dobierać i typować współmieszkańców do danego pokoju.

Dobłą praktyką jest organizowanie z nowo przyjętymi obcokrajowcami np. raz w tygodniu spotkania, podczas którego w sposób szczegółowy omawia się zagadnienia związane z pobytem, wysłuchuje się cudzoziemców i tworzy atmosferę sprzyjającą adaptacji do nowych warunków. Dodatkowo zalecane jest proponowanie wypełnienia ankiety (osobiście lub przy wsparciu tłumacza), która będzie pomocna przy organizacji czasu wolnego cudzoziemcom, w zależności od ich zainteresowań, z uwzględnieniem preferencji językowych.

Ważne jest, aby w trudnych warunkach detencji umożliwić cudzoziemcom posiadanie zdjęć rodzinnych, pamiątek, przedmiotów religijnych.

Przy takiej różnorodności językowej kontakt funkcjonariusza z cudzoziemcami może być utrudniony, wskazane są szkolenia językowe, korzystanie z pomocy tłumaczy oraz korzystanie z mini rozmówek. Funkcjonariusze pełniący służbę na oddziałach mieszkalnych powinni dokładnie obserwować zachowania cudzoziemców oraz typować już na samym początku tych, którzy negatywnie wpływają na pozostałych. Praca z obcokrajowcami przebywającymi na oddziałach mieszkalnych, w szczególności na oddziale dla mężczyzn, wymaga odpowiedniego przygotowania funkcjonariuszy do pełnienia służby. Specyfika pracy z cudzoziemcami wymaga przede wszystkim umiejętności działania w sytuacjach trudnych, szybkiego podejmowania decyzji, odporności na stres.

Cudzoziemiec umieszczony w strzeżonym ośrodku dla takich osób lub areszcie w celu wydalenia, po otrzymaniu decyzji o wydaleniu ma prawo skorzystać ze wszystkich przysługujących mu środków odwoławczych zgodnie z Kodeksem postępowania administracyjnego²⁹.

Cudzoziemiec ma prawo do złożenia odwołania od decyzji administracyjnej wydanej przez organ I instancji. Podczas rozpatrywania odwołania przez organ II instancji nie można wykonać decyzji o wydaleniu. Po wydaniu i uprawomocnieniu się decyzji przez organ I instancji, SG ma prawo do podjęcia czynności mających na celu wykonanie decyzji o wydaleniu.

Przykładem najczęściej składanych odwołań od decyzji administracyjnych są odwołania do Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców od decyzji wojewody o wydaleniu oraz odwołania od decyzji Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców składane do Rady ds. Uchodźców, w sprawie decyzji orzekającej o odmowie nadania statusu uchodźcy i orzekającej o wydaleniu z terytorium RP. W powyższych przypadkach realizację decyzji o wydaleniu należy wstrzymać³⁰.

²⁹ www.migracje.uw.edu.pl/wp-content/uploads/2016/10/WP_55_113__2.pdf [dostęp: 28.10.2018].

³⁰ Ibidem.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawa cudzoziemca umieszczonego w strzeżonym ośrodku lub areszcie w celu wydalenia zwalnia się w celu wykonania wyroku o wydaleniu. Zwolnienie to następuje w przypadku wydania przez wojewodę decyzji o wydaleniu z terytorium RP lub wydania decyzji o odmowie nadania statusu uchodźcy, w której orzeczono o wydaleniu, przez Szefa Urzędu ds. Cudzoziemców³¹.

Warunkiem wykonania tych decyzji przez właściwego komendanta oddziału SG jest ich prawomocność. Dopiero po uprawomocnieniu się tych decyzji można przystąpić do realizacji powrotu.

W przypadku realizacji wydalenia drogą lotniczą administracja strzeżonego ośrodka, zwalniając cudzoziemca winna posiadać pisemne potwierdzenie o zorganizowanym locie i jego terminie. Dopiero w takim przypadku może nastąpić zwolnienie cudzoziemca.

W przypadku realizacji powrotu drogą lądową, administracja ośrodka podejmuje czynności zmierzające do zorganizowania konwoju do granicy, po uzyskaniu zgody strony sąsiedniej (państwa sąsiedniego) na przekazanie osoby.

Oprócz zwolnienia cudzoziemca ze strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców lub aresztu w celu wydalenia związanego z realizacją powrotu (wydalenia), przepisy prawa przewidują zwolnienie cudzoziemca w związku z wydaniem postanowienia o zwolnieniu oraz w związku z upływem okresu pobytu określonego w postanowieniu o umieszczeniu cudzoziemca w ośrodku lub areszcie.

Natomiast postanowienie o zwolnieniu cudzoziemca ze strzeżonego ośrodka lub aresztu wydaje się w przypadku³²:

- ustania przyczyn uzasadniających stosowanie tych środków (np. potwierdzenie legalności pobytu cudzoziemca na terytorium RP). Postanowienie o zwolnieniu na wniosek cudzoziemca lub organu, któremu podlega strzeżony ośrodek lub areszt, wydaje sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę tego organu;
- stwierdzenie okoliczności związanych z faktem, iż dalszy pobyt cudzoziemca w strzeżonym ośrodku lub areszcie mógłby spowodować niebezpieczeństwo dla jego życia lub zdrowia. Postanowienie o zwolnieniu na wniosek cudzoziemca lub organu, któremu podlega strzeżony ośrodek lub areszt, wydaje sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę tego organu;
- stwierdzenie innych okoliczności uniemożliwiających stosowanie tych środków. Postanowienie o zwolnieniu na wniosek cudzoziemca lub organu, któremu podlega strzeżony ośrodek lub areszt, wydaje sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę tego organu;
- uchylenie lub stwierdzenie nieważności decyzji o wydaleniu cudzoziemca z terytorium Rzeczypospolitej. Postanowienie o zwolnieniu wydaje organ, który wydał decyzje ostateczną;

³¹ Ibidem.

³² Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r. o cudzoziemcach, art. 406.

- nadanie statusu uchodźcy, udzielenie ochrony uzupełniającej lub udzielenie azylu. Postanowienie o zwolnieniu wydaje organ, który wydał decyzję ostateczną;
- udzielenie cudzoziemcowi zgody na pobyt tolerowany;
- zastosowanie wobec cudzoziemca tymczasowego aresztowania lub innego środka prawnego skutkującego pozbawieniem wolności. Postanowienie o zwolnieniu na wniosek cudzoziemca lub organu, któremu podlega strzeżony ośrodek lub areszt, wydaje sąd rejonowy właściwy ze względu na siedzibę tego organu.

Administracja ośrodka po otrzymaniu postanowienia zwalnia cudzoziemca niezwłocznie (w tym samym dniu) lub w terminie wskazanym w postanowieniu o zwolnieniu. W przypadku otrzymania nakazu wydania w sytuacji zastosowania innego środka zapobiegawczego zwalnia i przekazuje konwojentom w celu wykonania doprowadzenia.

Podsumowanie

Każdy człowiek przebywając na terytorium państwa, którego obywatelstwa nie posiada, jest cudzoziemcem. Aby w pełni formalnie żyć i mieszkać musi spełniać określone kryteria. Niestety nie zawsze jest to możliwe. Dlatego też powstają ośrodki dla cudzoziemców, w których przebywają osoby niespełniające warunków, aby ich pobyt był całkowicie legalny.

Funkcjonariusze pełniący służbę w ośrodkach, a także pracownicy cywilni realizują swoje uprawnienia i wykonują zadania, mając zawsze na celu bezpieczeństwo człowieka. W ramach obowiązujących przepisów dotyczących szeroko rozumianego bezpieczeństwa narodowego, osoby odpowiedzialne za ochronę i obronę mierzą się z bardzo trudnym zagadnieniem: w obszarze praw, nakazów i zakazów zapewnić każdemu cudzoziemcowi godne warunki funkcjonowania.

Zgodnie z art. 37 ust. 1 Konstytucji RP każdy „kto się znajduje pod władzą Rzeczypospolitej Polskiej, korzysta z wolności i praw zapewnionych w Konstytucji³³”. Natomiast art. 23 ustawy o cudzoziemcach³⁴ wskazuje przesłanki, które musi spełnić cudzoziemiec, aby przekroczyć granicę RP oraz przebywać na jej terytorium. Według ustawodawcy musi on posiadać ważny dokument podróży, ważną wizę lub – jeśli jest to wymóg – inny dokument pozwalający mu na wjazd i pobyt na terenie RP oraz zezwolenie na wjazd do innego państwa lub zezwolenie na pobyt w innym państwie (jeżeli takie zezwolenia są wymagane

³³ Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r., Dz.U. 1997, nr 78, poz. 483.

³⁴ Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r., o cudzoziemcach, art. 23.

w przypadku przejazdu tranzytem). Obcokrajowiec, który nie wypełnia przepisów obowiązujących w danym państwie może trafić do ośrodka dla cudzoziemców.

Ośrodki funkcjonują w ramach umów międzynarodowych i są oparte na obowiązującym w danym państwie prawie. W Polsce część ośrodków działa w ramach struktur Straży Granicznej. Przepisy Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie strzeżonych ośrodków i aresztów dla cudzoziemców regulują ich wygląd i działanie, ale także prawa i obowiązki przebywających tam osób³⁵.

Cudzoziemiec w trakcie pobytu podlega wewnętrznym przepisom, ale korzysta również z licznych form ochrony. Ma prawo do informacji, prawo do kontaktu, ma zapewnione odpowiednie warunki lokalowe, ochronę zdrowia, prawo do edukacji, a także odpowiednią ochronę małoletnich i kobiet w ciąży. Jego pobyt, a także dalsze postanowienia (decyzja o przyznaniu ochrony czy decyzja o wydaleniu) są regulowane i oparte o przepisy prawa³⁶.

Realizując politykę bezpieczeństwa narodowego, Straż Graniczna przy wykorzystaniu swoich sił i środków w Strzeżonych Ośrodkach dla cudzoziemców zapewnia ciągłą ochronę obywateli Polski a także całej UE. Działając na podstawie i w ramach obowiązujących przepisów prawa, prowadzi ustawiczny nadzór i dozór, w celu zapobiegania i przeciwdziałania nielegalnej migracji, przestępstw transgranicznych, handlu ludźmi i obrotowi substancjami psychotropowymi.

Bibliografia

Źródła publikowane

Burdyło D.P., *Warmińsko-Mazurski Oddział Straży Granicznej im. Gen. Bryg. Stefana Pasławskiego w Kętrzynie*, [w:] *Straż Graniczna w dwudziestolecie (materiały poseminaryjne)*, t. 1, Koszalin 2011.

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. uchwalona przez Zgromadzenie Narodowe w dniu 2 kwietnia 1997 r., przyjęta przez Naród w referendum konstytucyjnym w dniu 25 maja 1997 r., podpisana przez Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej w dniu 16 lipca 1997 r.

Obwieszczenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 19 lipca 2018 r., w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych w sprawie strzeżonych ośrodków i aresztów dla cudzoziemców.

Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 12 września 2007 r., w sprawie utworzenia strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Przemysłu.

---

³⁵ Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 kwietnia 2015 r. w sprawie strzeżonych ośrodków i aresztów dla cudzoziemców (Dz.U. 2015, poz. 596).

³⁶ Ibidem.

- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych i Administracji z dnia 25 czerwca 2009 r., w sprawie utworzenia strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Krośnie Odrzańskim.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 lutego 2015 r., w sprawie strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Białymstoku.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 lutego 2015 r., w sprawie strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Białej Podlaskiej.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 11 lutego 2015 r., w sprawie strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Kętrzynie.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 20 marca 2015 r., w sprawie strzeżonego ośrodka dla cudzoziemców w Lesznowoli.
- Rozporządzenie Ministra Spraw Wewnętrznych z dnia 24 kwietnia 2015 r. w sprawie strzeżonych ośrodków i aresztów dla cudzoziemców.
- Ustawa z dnia 12 października 1990 r., o Straży Granicznej.
- Ustawa z dnia 13 czerwca 2003 r., o udzieleniu cudzoziemcom ochrony na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.
- Ustawa z dnia 12 grudnia 2013 r., o cudzoziemcach.

Źródła internetowe

- <https://amnesty.org.pl>
<http://frontex.europa.eu/>
www.migracje.uw.edu.pl
<https://migracje.gov.pl/>
<https://hthr.pl>
<https://rpo.gov.pl>
<https://strazgraniczna.pl>
<http://udsc.gov.pl/statystyki>

Implementation of national security policy by a Border Guard in Centres For Foreigners

Summary

Security is an important element of operating of the individual and the whole society. The state should provide every citizen with protection through its numerous institutions. It is connected with protecting its basic rights as well as with the duties of enforcing obligations. Citizens and foreigners who are staying in the territory of the Republic of Poland have to obey implemented regulations. Realising the national security policy, the Border Guard fulfill its statutory duties while serving at border crossings points, on road routes, airports and in Border Centers for Foreigners. Foreigners willing to stay in Poland must meet specific requirements and procedures. Not following the applicable laws results in detention and placement in Centers For Foreigners. The

Act on Foreigners provides for the right to detain an foreigner who is subject to circumstances justifying the issuance of the decision on departure or who evades performing the obligations set out in the expulsion decision. Whereas the Act of 13 June 2003 on granting protection to a foreigner on the territory of the Republic of Poland limits the legal possibility of detaining the person applying for protection.

Keywords: Border Guard, Guarded Centers for Foreigners, The Bug River Border Guard Unit, national security, foreigners, refugees.